

נ-3700 פנינים ב-2 הכרכים יחד

פרשת שופטים

— גיליון 8 —

חלק מהענינים שנידונו בספר

- מדוע ניתן מיתה ביסורים 'סקילה שריפה' - האם אין די במיתה עצמה? 2785
- 'לא ירבה לו נשים' - עיקר האיסור כתוב בתורה - ושיעורו נמסר למשה 2794
- מדוע מכל הפסוק - רק יו"ד עלה למחות לפני כסא הכבוד 2797
- מדוע 'עובר על דברי נביא' הוא 'מצוה קלה' - הלא העובר חייב מיתה? 2801
- האם כשיש פיקו"נ - מותר לעבור על דברי הנביא 2802
- האם מותר בזמן הזה - לגואל הדם להרוג הרוצח 2812
- טעם שבהרגו ב"ד הנידון - אין הזממים נהרגים [פסוק 'כאשר עשה'] 2815
- המאמר, חוזר מהמלחמה ומתקן דרכים - וה'נושא אשה' חוזר ופסוק מכלול 2820
- הרוצח לחזור מחמת אחד מג' דברים - צריך להביא עדים לאמת דבריו? 2824
- 'הירא מעבירות', מדוע חוזר - שיעשה תשובה? 2825
- מה ה'זכות' וה'היתר' של ישראל - לשלול גויים שאינם מז' אומות? ! 2831
- 'רק עץ אשר תדע' - האם ניתן להוכיח מכאן שספיקא דאורייתא לחומרא 2834

שופטים ושוטרים תתן לך (טז יח)

■ שיטת הרמב"ם: שאם יסכימו כל החכמים שבא"י לסמוך חכם - הרי הוא סמוך

כתב הר"מ (סנהדרין פ"ד יא): נראה לי שאם יסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דיינים ולסמוך אותם - הרי אלו סמוכים [ומסיים הר"מ והדבר צריך הכרע].

ובפירוש המשנה (סנהדרין א ג), הוכיח את שיטתו: דאם לא תאמר כך, הרי בטלה הסמיכה, והואיל וכתוב (ישעיהו א): 'ואשיבה שופטיך כבראשונה', ודבר זה יהי' בטרם בוא המשיח, כיצד תעשה סמיכה זו?!

על פי זה חידשו חכמי צפת [מהר"י בירב] בזמן ה'בית יוסף' את הסמיכה, והי' ה'בית יוסף' ראש הנסמכים.

והחולקים עליו סוברים שאלוהו יחזיר הסמיכה.

והעיד החיד"א ב'ברכי יוסף' (ח"מ א ז): שה'בית יוסף' סמך ל'אלשיך' שסמך לרבי חיים ויטאל.

או לכל צבא השמים אשר לא צויתי (ו יא)

■ לכל צבא השמים אשר לא צויתי - אצ"ל 'לעובד' אלא אפי' לכבוד נשאלת השאלה: מהו 'אשר לא צויתי', וכי יש כאן רק 'אינו מצווה'?! הלא יש כאן איסור חמור?

א"ק, ונראה דבא לאפוקי מ'דור אנוש', שסברו שיש לכבד את 'שלוחי המלך' כפי שהביא הר"מ (ע"ז פ"א א).

יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו (ו יז)

■ מדוע [נעדי רציחה] אמרין 'ולא כאשר עשה' - הלא יד העדים תהיה בו, ואפשר לחייבם משום רציחה?

שוואלים, למה הדין הוא 'ולא כאשר עשה', והלא [כיון שיד העדים היתה להורגו] אפשר לחייב העדים מדין רציחה?

א. יש מתרצים: משום דליכא התראה, א"ק, ואין נראה דאפשר להתרות בהם, קודם שיהרגו הנידון, וא"ת, הא אמרין בגמ' (כתובות לג): דאין מתרים בעדים משום שימנעו מלהעיד, לא היא! דעד כאן לא קאמר התם, אלא 'קודם עדות' [שמא יחזרו בהם], אבל השתא מאי דהוה הוה, ובוודאי אפשר להתרות בהם.

ב. א"ק, והתירין הפשוט הוא, שאין חייבים על הריגתו, הואיל וכרגע ע"פ פסק ב"ד, הוא 'בן מוות' [הגם שיוודעים ה'עדים' הרוצחים] שפסק הדין נעשה ע"פ עדות ש[ק].

ג. ו'בנין ער' תירץ, דמי אומר שהאחרונים צודקים [מאי חזית דסמכת], אלא שבעדים זוממים חרשה תורה [שהאחרונים נאמנים].

וקמת ועלית (ו יח)

■ מדוע הר סיני נמוך - וביהמ"ק גבוה?

מדוע הר סיני נמוך וביהמ"ק גבוה?

כי אנחנו חייבים לרומם את בית ה' - אבל הקב"ה בחר להשרות שכנינו על הנמוך.

★

איתא במדרש: מתחילה הי' 'הר הבית' נמוך, עד שבא אברהם וביקש שיעשה [מקום הר הבית] גבוה, לפי שאין דרך המלך להיות במקום נמוך.

והחת"ס הוסיף: טעם שהי' מעיקרא נמוך - כדי שלא יעבדו עליו ע"ז, כי דרכם הי' להניח ע"ז בראש ההרים, ולעבור גם את ההר.

א"ק, ולכאורה יש לשאול על טעם זה [של חת"ס] כי [גם] אחר שהגבירו הקב"ה למקום המקדש, עדיין מקום המקדש איננו ב'ראש ההר', אלא נמוך מעט, וכמו שרואים ש'הרובע היהודי' גבוה ממקום המקדש, וגם בגמ' מצאנו (זבחים נד): שאמרו שמואל ודוד, שיש לקבוע את מקום המקדש 'נמוך מעט', כדכתיב: 'ובין כתפיו שוכן'.

ואפשר דחת"ס, הוא ע"פ הגמ' (סנהדרין קב) דאיתא התם: אין לך תלם בא"י של העמיד עליו אחאב ע"ז [ונמצא שהעמידו ע"ז גם במקומות שאינם 'הכי גבוהים'].

לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (ו יא)

■ גרי"ז: וכי שומר מתיר כל איסורים דרבנן?!

כ' הרע"א: דאסור לעלות בשר וחלב על השולחן - גם כשיש שומר / ושואלים: מ"ש מ'קורא לאור הנר' דמהני שומר?

וכשאמרו הדברים לפני הגרי"ז, הגיב: וכי 'שומר' מתיר כל איסורים דרבנן?!

וראה עוד מש"כ בענין זה, האם ניתן להתיר שומר בק"ש של ערבית, עה"פ (ו יז): 'ובשכבך ובקומך' 2644.

וכל העם ישמעו ויראו (ו יא)

רש"י: משמרים 'זקן ממרא' וממיתים אותו ברגל.

'אילת' מסתפק האם גומרים דינו מיד או רק [אח"כ] ברגל [סמוך למיתה], כדי שלא יענו הדין [כי כל זמן שלא נגמר הדין, אין זה נחשב 'עינוי דין'], ומביא דמהרמב"ם (ממרים פ"ג) משמע: שגומרים הדין מיד, וממתינים להורגו, משמע דגוה"כ הוא דלא חיישינן ב'זקן ממרא' לעינוי הדין.

■ האם מותר לזקן ממרא שכבר פסקו ב"ד דינו - להרוג עצמו

א"ק, יש להסתפק: לשיטות שגומרים את דינו מיד, ואותו זקן רוצה לחסוך מעצמו 'עינוי הדין', האם מותר לו להרוג עצמו, שהרי 'אחר גמר דין' ה'הורגו פטור', ואם כן אף הוא פטור על הריגת עצמו.

אמנם הוא גורם לביטול מצוה מב"ד, אך אין כאן חומר של מאבד עצמו לדעת.

■ טעם נפלא, לחומר שיש ב'מאבד עצמו לדעת' - יותר מרוצח חבירו אגב - נ"ל: מאי חומרא ד'מאבד עצמו' משאר רוצח, ד'מאבד עצמו' נקבר מחוץ לגדר, ועוד?!

דכל 'בעלי עבירות', קצת כפרה עליהם מיתתם, [ובסדר הוידיי אומר: 'תהא מיתתי כפרה על כל עוונותי'], אבל ב'מאבד עצמו', לא נגמרה העבירה, עד אחר מיתה, ושוב אין מיתה שתכפר עליו.

שום תשים עליך מלך (ו טו)

הקשו המפרשים מדוע כעס עליהם שמואל כאשר בקשו מלך, הלא מצוה היא?

א. אומר הכללי יקר: שמהלשון 'תנה לנו מלך', משמע שרצו שיהי' המלך 'מסור בידם'.

ב. א"ק, ואולי הקפידא הוא על מה שאמרו: 'ככל הגויים אשר סביבותי', ועדיין צ"ב מה מונח בכך.

◀ לא תוכל לתת עליך איש נכרי (זו טו)

■ איך מלך רחבעם - הלא אין ממנים מלך אלא 'מקרב אחיך' בתשובת נודע ביהודה (קמא ס' א), שאל: דמאחר שכתבו התוס', דצריך המלך להיות 'אביו ואמו' מ'ישראל, האין מלך רחבעם, שהיתה אמו עמונית?

ותירץ: דדוקא 'תחילת' מינוי בעינן שיהיו מ'ישראל, אבל כשהמלכות בירושה, אף ב'אין אמו מ'ישראל' - כשר.

◀ לבלתי רום לבבו... למען יאריך ימים על ממלכתו בקרב ישראל (זו כ)

נחל אליהו: 'בקרב ישראל' מרמז על עוזוהו שכתוב (ד"ה ב' כו טו): 'כחזקתו גבה לבו להשחית' / ואז לא נשאר 'בקרב ישראל' כי הוציאוהו מחוץ למחנה.

◀ וקרא בו כל ימי חייו (זו יט)

ובתוספתא (סנהדרין פ"ד ד) איתא: 'וקרא בו' ולא הדיוט.

וצ"ב קרא ל"ל, הלא אין משתמשים בתשמישיו של מלך*? א"ק, ולכאורה יש לתרץ: ש'מראה אין בו משום מעילה', היינו שכאשר 'מביט רואה, וקורא', לא חשיב שימוש [לכך] אמר קרא: דמ"מ אסור].

* והא דאין משתמשי'ן יליפין מקרא אחרינא: 'שום תשים עליך מלך' - שתהא אימתו עליך.

◀ וכי יבא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל אשר הוא גר שם ובא בכל אות נפשו ושרת (יח ו)

■ הרב אברמסקי, ג' אופנים שבהן עובר, שלא ע"פ 'סידור המשמרות' רבי יחזקאל אברמסקי: כאן מרמז בפסוק ג' האופנים שבהן עובר 'שלא במשמרות': א. 'מאחד שעריך' היינו ברגלים [כפי שהגמ' דורשת בזמן שכל ישראל בשער אחד - ברגלים]. ב. 'בכל אות נפשו' - קרבנות עצמו. ג. 'אשר הוא גר שם' - זה כה"ג שמקריב בכל עת שירצה [מסתמא הכוונה לפי שכהן גדול יש לו בית דירה במקדש, ולכן התרבה מ'אשר הוא גר שם].

◀ תכין לך הדרך (יט ג)

■ מדוע סימנו הדרכים ל'ערי מקלט' - ולא סימנו הדרכים לצורך 'עליה לרגל' מעדני, מדוע היו מציינים הדרך ל'ערי מקלט', ולא ציינו את הדרכים לעלות לירושלים?

א. ה"ח"ח: משום שבעליה לירושלים ע"י ששואלים היכן 'בית ה' איכא' פירסום המצוה, ויעלו יותר אנשים לרגל, ועל דרך שמצאנו שעשה אלקנה [אבי שמואל], כשהי' עולה לרגל, הי' לן ברחוב העיר, כדי לתת פרסום ל'מצות עלי' לרגל', והצטרפו אליו עוד.

שור', שכן כתב הרמב"ן עה"פ (יב ה) 'לשכנו תדרשו' שע"י שתשאלו 'אנה דרך בית ה' - ע"י כך תאמרו איש לרעהו 'עלה אל בית אלקי יעקב'.

ב. ועוד מתרצים: שרוצח בהול. ג. עוד תירץ [י.ח.ה בירנבוים]: שבעליה לרגל יפגוש רבים ההולכים ויורו לו הדרך, משא"כ רוצח שהולך לבדו.

ד. וראה טעם נוסף [כדי שלא יתפרסם דבר הרציחה], עה"פ (לג יח): 'שמח זבלן בצאתך' 3082.

◀ ואשר ידבר בשם אלהים אחרים (יח כ)

רש"י, ...העובר על דברי נביא, ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתם בידי שמים.

א"ק, צ"ב מדוע הוצרך לחדש 'דין נוסף' נביא שעובר על דברי עצמו, הלא זה נלמד מהדין הקודם של: 'העובר על דברי נביא', וכי תימא דמיררי באופן שקיבל הנבואה ולא הוציאה מפיו, עדיין קשה: וכי מכיוון שלא יצאה נבואה מפיו מגרע גרע?!

◀ וירשתם וישבת בבתיהם ובעריהם (יט א)

■ מדוע הזכר 'וישבת בבתיהם ובעריהם' - לענין הפרשת ערי מקלט א"ק, צ"ב, למאי כתיב 'וישבת בבתיהם ובעריהם'.

ובשלמא וישבת ב'עריהם', לומר שאין חייבים בהפרשת ערי מקלט, אלא לאחר 'כיבוש וחלוקה', אלא 'בתיהם' ל"ל?

ואפשר דבא לומר שישבת 'בתי הגויים' היא שגרמה לריבוי שפיכות דמים, ומי גרם לו שיהי' שפכ"ד קל בעיניו* שישיב בבית שגר בו גוי.

וכעין זה מקובל מהגר"ק - לצבוע בית שקונים מ'אינו שומר שבת'.

* שאין גולים אלא בשוגג קרוב למזיד.

◀ ואם ירחיב ה' ... ויספת לך עוד שלש ערים (יט ח)

'ויספת לך עוד שלש ערים', פרש"י לעתיד 'לבא'.

ושואלים [ערוך לנר ועוד], לשם מה צריך ט' ערי מקלט, הלא לעתיד לבוא בטל מלאך המוות.

■ אדם שמת, האם כיפרה עליו מיתתו - או שעדיין יוצרך כפרה לעתיד לבא

והנה יש דנים 'חטאות' מה הם לעתיד לבוא, כגון 'חילל שבת בשוגג' [וחייב חטאת], האם כשיחיה יתחייב להביא קרבן, או שכיפרה עליו מיתתו*.

ואם נאמר שחייבים הם [מתים שיחיו] להביא כפרה, אתי שפיר, שבכל הדורות איכא 'חייבי גלות' רבים ובבוא המשיח יוצרכו 'ערי מקלט' רבים.

* ומה שאמר ר' ישמעאל (שבת יב): 'אני קראתי והטתי והרי עלי להביא חטאת שמנה', דילמא כונתו שיבוא המשיח בחייו.

◀ אשר נטע כרם ולא חללו (כ ו)

■ עצות שיכול לעשות - הרוצה להשתטם מן המלחמה

א"ק, הנה כאשר 'תקראנה מלחמה' ל"ע, וירצה הבחור להשטם מן הצבא, אלו הדרכים העומדות בפניו:

'ארש אשה' - אף כאשר ירצה לעשות 'אירוסין לזמן', קשה הדבר כי: א. המיועדת לא תסכים כי חוששת שמא לא יתיר הקשר עמה אחר המלחמה, ב. אינה רוצה להיות 'גרושה' ולהאסר לכהן, ג. ועוד דאומרת לו: 'האחיכם יצאו למלחמה ואתם תשבו פה'?

בנה בית - יש להסתפק, האם יכול לבנות ב' דפנות כהלכתם ושלישית אפילו טפח.

נטע כרם - יש לדון האם 'מתחילת נטיעתו' פוטר, נמצא שיכול לנטוע ה' גפנים - ונפטר, [ודבר זה קל הוא, דב' שבתות להשרשה, ואולי אפילו השרשה לא בעינן], או שרק הנמצא עתה בשנה הרביעית נפטר.

◀ הירא ורך הלכב (כ ח)

בגמ' (סוטה מד) אמר רבי יוסי הגלילי מעבירות שבידו.

שואלים: שיעשה תשובה?

א. א"ק, הוא לא רוצה לעשות תשובה*, לפי שרצונו להפטר מהצבא.

ב. א"ק, אין זה תשובה לא מאהבה [של הקב"ה], ולא מיראה [מפני העונש], אלא משום סיבה צדדית, [ואין כזה סוג של תשובה].

ג. לכך אמר 'שבידו', וזהו גזל שאין די בתשובה, עד שיחזיר הגזילה 'רג"ר י' גרוסמן ש~א].

* וא"ת הרי יש מ"ע של 'תשובה'? טוען ה'בעל עבירה': כעת זה פיקו"נ לעשות 'תשובה', לפי שאז יקחו אותי לצבא.

◀ ויצאו זקניך ושופטיך (כא ב)

■ ב"ד שיצאו ממושבם, גם כשהם קבוצים יחד - אין להם 'כח ב"ד' בגמ' (סנהדרין יד): איתא: מצא [זקן ממרא] את הסנהדרין מחוץ לים, והמרה עליהם, אינו חייב, [לפי ש'המקום גורם', שצריך שתהא ההמראה בעודם יושבים ב'לשכת הגזית' במקדש].

מחפשת הגמ' 'היכי תמצוי' שיצאו הסנהדרין מהלשכה, ומניחה שיצאו למדינת 'עגלה ערופה', [ומכאן רצתה הגמ' להוכיח ש'מדידת עגלה' צריכה ב"ד של ע"א], דוחה הגמ' שיצאו להוסיף על העיר והעזרות.

שואל תוס' למה לא נאמר [בפשיטות] שיצאו מבית הדין לאחר 'יום עבודה'?

מתרץ תוס' שלא שכיח שימצאם וימרה עליהם לפי שמתפזרים הנה והנה.

א"ק, ועדיין קשה, דנימא כגון, שלאחר שיצאו מב"ד, היתה הלוי' של 'הרב אלישיב', והלכו כולם יחד?

ונראה בעז"ה להניח יסוד: דלאחר שיצאו מב"ד - אין להם כח ב"ד, ואינם אלא 'פזורה של ת"ח', אבל כשיצאו למקום שצריך עדיין 'כח ב"ד', כגון: ל'עגלה ערופה' או 'להוסיף על העיר והעזרות', הרי הם עדיין ב"ד, ואם לאו ש'המקום גורם', הי' חייב בהמרה עליהם.

להנצחות ובכל עניני הספר:

אימייל: 6916645@GMAIL.COM